

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Altunok Çal, İ. ve Yeşil, R. (2019). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sorumlu Davranma Düzeylerini Belirleme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3): 2415-2431.

Geliş Tarihi / Received Date: 01.03.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 27.03.2019

Araştırma Makalesi

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SORUMLU DAVRANMA DÜZEYLERİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

İrem ALTUNOK ÇAL

EPÖ Bilim Uzmanı, Ankara Yeşilevler Anaokulu Öğretmeni

iremraika@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7476-5418

Prof. Dr. Rüştü YEŞİL

Ahi Evran Üniversitesi/KTMÜ, Eğitim Bilimleri Bölümü

ryesil40@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8839-0431

Öz

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitim dönemindeki çocukların sorumlu davranma düzeylerini belirlemek üzere kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu, okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 271 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma, nicel özellik taşıyan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırmanın verileri, “Sorumlu Davranışlar Taslak Ölçeği (SDTÖ)” ile toplanmıştır. Toplanan veriler üzerinde yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri, tek faktör altında toplanmış 44 maddeyi içeren bir ölçek yapısını göstermiştir. SDÖ’nün KMO değeri ,935; Bartlett testi değerlerinin ise χ^2 : 3732,870; sd: 465 ve $p < 0,001$ olduğu belirlenmiştir. Ölçekteki maddeler genel varyansın % 49,09’unu açıklamaktadır. Madde-toplam korelasyonu katsayıları tüm maddeler için $p < 0,001$ düzeyinde anlamlıdır. SDÖ’nin güvenilirlik katsayısı olarak Cronbach alpha katsayısının 0,975; tüm maddelerin iki farklı zamanda uygulanmalarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı; başka bir ifade ile tutarlı ve kararlı ölçümler yapabildiği belirlenmiştir. Buna göre SDÖ’nün, okul öncesi dönem çocuklarının sorumlu davranma düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sorumluluk Eğitimi, Okul Öncesi Eğitim, Sorumlu Davranış, Ölçek, Geçerlik, Güvenirlik

THE SCALE OF DETERMINING THE RESPONSIBLE BEHAVIOR LEVEL OF PRESCHOOL CHILDREN: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Abstract

The aim of this study is to develop a valid and reliable scale that can be used to determine the level of responsibility of children in preschool education. The study group consists of 271 teachers working in pre-school education institutions. The research is a scale development study with quantitative characteristics. The data of the study were collected by Responsible Behaviors Draft Scale (SDTO). The validity and reliability analyze of the collected data showed a scale structure with 44 items collected under a single factor. The KMO value of the SDO is 0.940 and

¹ Bu çalışma, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak yapılan çalışmadan üretilmiştir.

Bartlett's test values were determined as χ^2 : 3732,870; df: 465 ve $p < 0,001$. The items in the scale explain 49,09% of the general variance. The item-total correlation coefficients were significant for all items at $p < 0,001$. The Cronbach's alpha coefficient was calculated to be 0.975; there were no significant differences between the scores obtained from the application of all items at two different times; in other words, it was determined that he could make consistent and stable measurements. According to this, it can be said that SDO is a valid and reliable scale that can be used to determine the level of responsibility of preschool children.

Keywords: Responsibility Education, Preschool Education, Responsible Behavior, Scale

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönem olarak da bilinen 0-6 yaş dönemi, bireylerin hayatlarına dair ilk becerilerini keşfettikleri, ilk bilgilerini öğrendikleri ve ilk değerlerin kazanıldığı dönemdir. Değerler doğuştan gelmeyip eğitim yoluyla sonradan kazanılan özelliklerdir. Çocukluk dönemlerinden itibaren bireyler değerleri bir taraftan öğrenirken diğer taraftan da çağa uygun ve geleceğe yönelik yeni değerler ekleyerek geliştirmeye devam ederler. Erken çocukluk döneminde kendisini ve çevresini algılamaya başlayan çocuğun, ileride nasıl bir birey olacağı yine bu dönemdeki yaşantılarıyla belirlenir (Güneysu, 2001: 22; Çelebi Öncü, 2002: 15; Civelek, 2006: 21). Sorumlu davranmak ve sorumluluk bilinci ile hareket etmek de çocukların erken dönemde edindikleri önemli değer ve beceriler arasında sayılmaktadır (Oktay, 1999: 116-121; Sürücü, 2007: 16; Meriç ve Özyürek, 2018: 142).

Çocuğun sorumlu bir birey olarak yetişmesinde bazı kişi ve kurumların öncelikle görev üstlendiği ya da üstlenmesi gerektiği belirtilmelidir. Aile, okul ve sivil toplum kuruluşları ile ebeveyn, öğretmen ve kanaat önderleri görev üstlenenlerin başında geldiği ve çocuklar üzerindeki etkilerini eğitsel değer ve güçlerinden aldığı söylenebilir (Bulach ve Butler, 2002: 200-214; Dewey, 2010: 26-27; Karataş, 2013: 63-87; Kuşçu, Bozdaş ve Yıldırım Doğru, 2014: 307-322; Sürücü, 2007: 16).

Planlı ve en temel eğitim kurumu olarak okul öncesi eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin, diğerlerinde olduğu gibi bireylerdeki sorumluluk değer ve becerilerin temelinin atılması açısından da çok önemli olduğu alanyazında sıklıkla dile getirilmektedir (Gunnar ve Barr, 1998: 2-10; Seçer ve Sarı, 2006: 126-140; Uzun ve Köse, 2017: 306). Aile ve okulda ebeveyn ve öğretmenlerin eğitsel destek ve gayretleriyle çocuklara sorumluluk değer ve becerileri önemli ölçüde kazandırılabilir. Sorumluluk eğitimi almış çocukların; kendi kararlarını veren, elindeki imkanları karar alımı ve gereklerini yerine getirmede etkin kullanabilen, kişisel ve diğer bireylerin değer yargılarını gözetken, bağımsız davranabilen, kendine güvenen, yaptığı işi sonuna kadar götüren ve yapmakta olduğu bir davranışın olası sonuçlarına katlanmayı göze alan; başkalarının haklarını

çığnmeden kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen bireyler haline geleceklere ifade edilmektedir (Yaşar, 2011: 117-120; Çelik, 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı, okul öncesi dönem çocuklarının sorumluluk eğitimi çerçevesindeki ihtiyaçlarını planlı bir şekilde karşılamak ve bu konuda eğitimcilerle rehberlik etmek üzere okul öncesi eğitim programını hazırlamış ve kurumlarda uygulamaktadır. Okul Öncesi Eğitim Programında (MEB, 2013) çocukların sorumluluk bilinç ve duyarlılığının kazandırılmasına dönük olarak bazı kazanım ve göstergelere yer verilmiştir. Bu kazanım ve göstergeler daha çok, sosyal duygusal gelişim ve öz bakım becerileri alanlarında ele alınmıştır.

Öğretmenler eğitim etkinliklerinde kazanım ve göstergelerine yer verirken planlama ve uygulamada da bazı ilkeler ve ölçütler çerçevesinde davranmak durumundadırlar. Her ne kadar programda bu doğrultuda açıklama ve yönlendirmeler bulunsa da öğretmenlerin bunları göz önünde bulundurması ve uygulamaya aktarmasının daha önemli olduğu belirtilmelidir. Yeşil (2014: 290-291) ve Özen (2016: 58-78), sorumluluk eğitimi amaçlı yapılan öğretim uygulamalarının yaşayarak öğrenme ağırlıklı, öğrenci merkezli, bilgi, duyu ve beceriyi bütün olarak geliştirmeyi hedefleyen; çocuğun kendini yönetmeyi öğrenmesine ve seçim yapmasına imkân sağlayan uygulamalar olması gerektiğini; bunların belirlenip uygulanmasında belirleyici olan kişilerin de öğretmenler olduklarını belirtmektedirler. Zembat (2003: 12-14) ve Acun Kapkıran (2006: 14-16), eğitim etkinlikleri çerçevesinde çocukların yaşadıkları sorunları çözmede sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi ve tercih ya da eylemlerinden kaynaklanan sorunlarla ilgili sorumluluk almayı öğreneceklerini belirtmektedirler.

Okul öncesi dönemde sorumluluk eğitiminin önemli bir boyutunu da ölçme ve değerlendirme uygulamalarının oluşturduğu ifade edilmelidir (MEB, 2013; Durukan ve Şahin, 2015: 535-550; Işıkoğlu Erdoğan ve Canbeldek, 2017: 1308-1320). Hendrick, ve Lomax (Akt. Oktay, 1999: 208) çalışmalarında değerlendirme yapmanın avantajlarına yer vermiştir. Buna göre; değerlendirmeler öğretmene çocuğu daha iyi anlama imkânı sağlarken aynı zamanda sayısal veriler toplamayı amaçlar. Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özelliklerinden dolayı, diğer eğitim kademelerinden farklı ölçme ve değerlendirme yaklaşım ve uygulamalarına yer verildiği gözlenmektedir (MEB, 2013). Henüz okuma ve yazma bilmediği gibi kendini ifade etmede de yeterli dil gelişimi seviyesine erişemeyen okul öncesi dönem çocuklarının değerlendirilmesinde çok yönlü veri toplama yaklaşım ve uygulamalarının izlenmesi/yapılmasının çok daha önemli olduğu belirtilmelidir (Wortham, Barbour ve Desjean-Perotta, 1998; Oktay, 1999: 208).

Programda yer alan kazanımların değerlendirilmesinde gelişim formları, gözlem kayıtları ve etkinlik sonrasında çocuklara sorulan değerlendirme soruları ile portfolyoların kullanılması önerilmektedir. Programdaki sorumluluk duygusunu geliştirmekle ilgili kazanımlara ulaşılma durumunun, eğitim uygulamaları ile yaşamdaki durumlar arasındaki ilişkilerin kurulmasına yönelik problem ve sorularla çocukların yüzleştirilmesi yoluyla değerlendirilmesi öngörülmektedir. Sorumluluk eğitimine yönelik yapılan uygulamalara ait kazanımlara ulaşılması etkinliğin yaşamla ilişkili kısmını ortaya çıkaracak şekilde çocuğun günlük hayatında da karşılaşılabileceği durumlara ve problemlere yönelik sorulara yer verilerek değerlendirilmesi öngörülmektedir (MEB, 2013).

Alanyazında, öğrencilerin farklı yönlerden gelişimlerini tespit etmeye dönük çok sayıda ölçek/veri toplama araçlarının kullanıldığı ve çok sayıda çalışmanın bulunduğu gözlenmektedir (Özen, Gülaçtı ve Çıkılı, 2002: 45-58; Yeşil, 2003: 630-648; Yurtal ve Yontar, 2006: 411-420; Şahan, 2011; Aladağ, 2012: 123-146). Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders programları kapsamında ele alınan araştırmalar (Karaman Kepenekçi, 2003: 280-299; Şahan, 2011; Aladağ, 2012: 123-146; Aydoğan ve Gündoğdu, 2015: 1061-1088; Öztekin Ağır, 2017; Gündüz, 2018: 1374-1381; Gürsoy, 2018: 44-53; Demirci Güler ve Açıköz, 2019: 391-419) ya da ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin sorumlu davranma düzeylerine ve sorumluluk algılarına yönelik araştırmalar ve geliştirilen ölçekler bulunmaktadır (Hayta Önal, 2005; Yeşil, 2015: 630-652; Küçükşen ve Budak, 2017: 1813-1826). Bununla birlikte özellikle okul öncesi dönemi kapsayan sorumluluk eğitimi konulu alan taraması ya da ölçek geliştirme çalışmalarının daha sınırlı olduğu dikkati çekmektedir.

Okul öncesi dönemde sorumluluk eğitimine yönelik yapılan nadir çalışmalardan biri, Kısa (2009) tarafından yapılan okul öncesi öğretmenlerinin altı yaş çocuklarının sorumluluk eğitiminde başvurdukları disiplin yöntemlerine ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmadır. Diğer bir çalışma ise Şahan (2011b) tarafından okul öncesi 5-6 yaş grubu öğrencilerin sorumluluk kazanma düzeylerini veli ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirildiği çalışmadır. Ayrıca Kuşçu (2011: 307-322), Montessori eğitiminin; çocuklarda sorumluluk alma, sırasını bekleme, başladığı işi bitirme becerisine etkisini incelediği çalışmasında gözlem ve görüşme formunu kullanarak bir çalışma yürütmüştür. Sapsağlam (2017: 287-303) ise, çocukların çizdikleri resimlerden ve sözlü anlatımlarından yola çıkarak sorumluluk değerine yönelik algılarını incelemiştir.

Görüldüğü üzere yapılan çalışmaların çoğunun, ilköğretim ve üst öğretim kademelerinde ve sosyal sorumluluk, kişisel sorumluluk veya akademik sorumluluk gibi özel

alanlara yönelik olduğu söylenebilir. Okul öncesi kademesine dönük yapılan çalışmaların ise daha çok veli ya da öğretmen görüşlerine dayalı, disiplin anlayışlarına ve eğitim yaklaşımlarına odaklanıldığı dikkati çekmektedir. Buna göre, okul öncesi eğitim döneminde bulunan çocukların sorumlu davranma düzeylerinin belirlenmesinde kullanılacak bir ölçek/veri toplama aracının alanyazına ve araştırmacıların kullanımına kazandırılması önemli görülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı okul öncesi dönemde eğitim alan çocukların öğretmenlerin değerlendirmelerine göre yaşlarına ve seviyelerine uygun sorumlulukları yerine getirme düzeylerinin belirlenmesinde kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Böylelikle okul öncesi dönem çocuklarının sorumlu davranma düzeylerini ya da gelişimlerini belirlemek ve eğitsel çerçevede gerekli ve doğru tedbirler almalarına yardımcı olabilecek geçerli ve güvenilir bir veri toplama/gözlem aracını öğretmen ve velilerin hizmetine sunulmuş olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan, bu araç yardımıyla toplanan verilerin yalnızca çocukların değil; aynı zamanda öğretmenlerin eğitimcilik özelliklerinin ya da uygulanan programın niteliğine ilişkin değerlendirme yapabilmelerine de imkân vereceği belirtilmelidir. Bu amaç çerçevesinde araştırmada başlıca şu sorulara cevaplar aranmıştır:

Okul öncesi dönem çocuklarının sorumlu davranma düzeylerinin belirlenmesinde kullanılacak ölçeğin; 1) Kapsamında hangi davranışlar yer almaktadır/almalıdır. 2) Geçerlik özelliği nasıldır? 3) Güvenirlik özelliği nasıldır? 4) Puanlama ve yorumlama kuralları nasıldır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma tarama modelinde yürütülmüş betimsel ve nicel bir ölçek geliştirme çalışması özelliği taşımaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin değerlendirmelerine dayanarak çocukların sorumlu davranma düzeylerini belirlemeye yönelik geçerlik ve güvenilirlik özelliklerine sahip bir ölçek geliştirilmiştir.

2.2. Çalışma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, Nevşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 271 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada çalışma evreninin tamamına ulaşılmaya çalışılmış; ancak öğretmenlerin 195'inden veri toplama aracının geri dönüşümü temin edilebilmiştir. Bu nedenle araştırmanın çalışma grubunun 195 öğretmenden oluştuğu belirtilmelidir. Öğretmenlerin bazı demografik değişkenler açısından özellikleri Tablo 1'de özetlenmiştir:

Tablo 1. Örneklem Grubun Bazı Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

	Değişkenler	f	%
Cinsiyet	Kadın	186	95,3
	Erkek	9	4,6
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl		
	6-10 Yıl	84	43,0
	11-15 Yıl	40	20,5
	16-20 Yıl	17	8,7
	21+	11	5,6
Eğitim Durumu	Ön Lisans	15	7,6
	Lisans	173	88,7
	Yüksek Lisans	7	3,5
Çalıştığı Kurumun Türü	İlkokula Bağlı Anasınıfı	91	46,7
	Ortaokula Bağlı Anasınıfı	26	13,3
	Bağımsız Anaokulu	78	40,0

2.3. Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde ilk olarak madde havuzu oluşturmak üzere iki farklı çalışma yapılmıştır. Bunlardan biri, sorumluluk ve sorumluluk eğitimi kavramları çerçevesinde alanyazın taraması ile okulöncesi eğitim programının incelenmesi çalışmasıdır. 2013 yılında MEB tarafından revize edilmiş olan Okul Öncesi Eğitim Programı'nda yer alan kazanımlar tek tek göstergeleriyle birlikte analiz edilerek geniş bir madde havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra madde havuzundan çocuklara kazandırılması planlanan ve sorumluluk bilinci edindirilmesine yönelik maddeler seçilmiştir. İkinci olarak ise okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan 15 okul öncesi öğretmenine, sınıflarındaki çocukları genel olarak yaşlarına uygun sorumlulukları yerine getirme düzeyleri hakkında nasıl değerlendirdikleri sorularak görüşleri yazılı olarak toplanmıştır. Her iki kaynaktan derlenen bilgiler ölçek maddesi ifadesine dönüştürülmüş ve toplam 54 madde belirlenmiştir. Her bir maddenin karşısına (1) "Çok kötü", (2) "Kötü", (3) "Orta", (4) "İyi", (5) "Çok iyi" seçenekleri ve baş kısma yönerge eklenerek taslak ölçek oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak bir bütün olarak üç eğitimbilim uzmanına amaç ve kapsam özellikleri açısından incelenmiş ve birbiri ile binişik olan, sorumlulukla doğrudan ilişkili olmayan maddeler havuzdan çıkarılmıştır. Artakalan maddeler, iki dilbilim uzmanına incelenilerek yazım ve imla hataları, önerileri doğrultusunda giderilmiştir. Son şekliyle taslak ölçekte 44 maddeye yer verilmiş ve "Sorumlu Davranışlar Ölçeği" olarak adlandırılmıştır.

Taslak ölçek, gerekli resmi izinler alındıktan sonra örneklem grupta belirtilen öğretmenlere uygulanarak veriler toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 24.00 programına aktarılarak geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

Geçerlik analizleri çerçevesinde veriler üzerinde yapı geçerliği ile madde ayırt edicilik güçlerinin incelenmesi teknikleri kullanılmıştır. Yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi;

ayrıt edicilik analizi için ise madde-toplam korelasyonu katsayılarının incelenmesi tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2012: 124; Eroğlu, 2008: 322-323; DeVellis, 2003: 80-81; Pallant, 2007: 127). Güvenirlik analizleri çerçevesinde ise iç tutarlılık ve kararlılık özellikleri incelenmiştir. İç tutarlılık katsayısı olarak Conbach alpha katsayısından yararlanılmıştır (Malhotra, 1999: 282; Kalaycı, 2010: 405). Ölçeğin kararlı ölçümler yapabilme özelliği ise, ilk uygulama sonuçları ile 6 hafta sonra 75 öğretmen üzerinde yapılan ikinci uygulama sonuçları arasındaki farklılaşma durumları incelenerek test edilmiştir (Büyüköztürk, 2012: 170-171).

3. BULGULAR

Ölçeğin uygulanması sonucunda toplanan veriler üzerinde yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri ile elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1. Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Sorumlu Davranışlar Ölçeğinin (SDÖ) geçerlik çalışması çerçevesinde yapılan yapı geçerliği ve madde-toplam korelasyonu katsayılarının incelenmesi ile ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1.1. SDÖ'nün Yapı Geçerliği

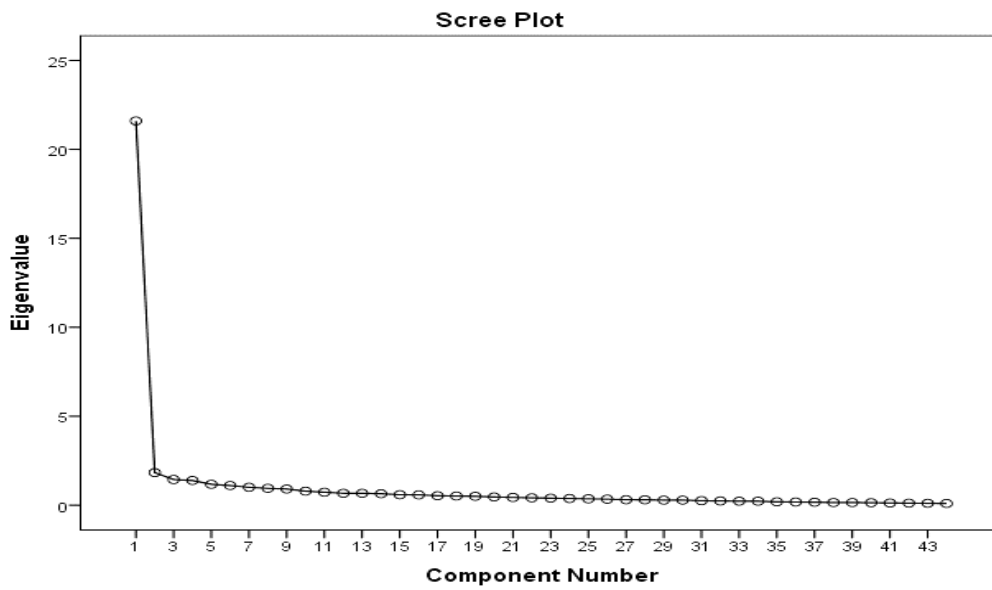
Yapı geçerliği analizi çerçevesinde SDÖ ile toplanan veriler üzerinde ilk olarak KMO ve Bartlett testi değerleri hesaplanmış ve faktör analizi yapabilme durumu incelenmiştir. Faktör analizinde aynı yapıyı ölçen maddeler çıkartılırken, yük değerleri yüksek olan maddelerin alınmasına dikkat edilmiştir. Faktör yük değeri, maddelerin faktörle ilişkisini açıklayan bir katsayıdır (Büyüköztürk, 2017: 134; Eroğlu, 2008). Analiz sonunda SDÖ'nün KMO değeri 0,940; Bartlett testi değerleri x^2 : 6639,855; sd: 1225 ve $p < 0,001$ olarak belirlenmiştir. KMO değerinin 0,60'dan yüksek olması nedeniyle (Büyüköztürk, 2012; Eroğlu, 2008; Gorsuch, 1983; Sarışan Tungaç, Devrim ve Ünaldı Coral, 2016) faktör analizi yapılmasına karar verilmiştir. Faktör analizi çerçevesinde Temel Bileşenler Analizi yapılmış, Varimax Dik Döndürme Tekniği kullanılmıştır. Faktör yükleri 0,30'un altında olan ya da binişiklik özelliği gösteren 8 madde analiz dışı bırakılıp analizler yinelenmiştir (Büyüköztürk, 2012: 124; Eroğlu, 2008: 322-323). Son durumda SDÖ'nün 44 maddeli ve tek faktörlü bir ölçek yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. 44 maddelik ve tek faktörlü ölçek yapısının KMO değeri ,935; Bartlett testi değerlerinin ise x^2 : 3732,870; sd: 465 ve $p < 0,001$ olduğu gözlenmiştir. Ölçek ile toplanan veriler üzerinde yapılan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktöre göre maddelerin faktör yükleri, özdeğerleri ve varyansı açıklama miktarları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. SDÖ’de Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri

M.No	Maddeler	Faktör Yükleri
1	Temel güvenlik kurallarını bilir ve uygular.	0,796
2	Yetişkin yönlendirmesi olmadan kendi iradesiyle bir işe başlar, başladığı işi sürdürmek, zamanında bitirmek için çaba gösterir ve sorumluluk alır.	0,785
3	Haksızlığa uğradığında neler yapması gerektiğini bilir.	0,774
4	Sağlıklı olmak için yapılması gerekenleri bilir ve uygular	0,773
5	Başkalarına karşı sorumluluklarını yerine getirmeye gayret eder.	0,767
6	Kendisinin ve başkalarının hakları olduğunu söyler, saygılı davranır.	0,745
7	Kendisinin ve diğer insanların farklılıkları olduğunu kabul eder ve buna saygı gösterir.	0,742
8	Ödünç aldığı eşyayı zamanında getirmesi gerektiğini bilir ve buna uygun davranır.	0,742
9	Arkadaş seçiminde istikrar gösterir ve arkadaşlarıyla uyumludur	0,741
10	Etkinliklerde gerektiğinde liderlik rolü üstlenir veya liderin isteklerine uygun davranır.	0,739
11	Farklı ortamlardaki kuralların oluşturulmasıyla ilgili düşüncelerini özgürce söyler ve kuralların neden gerekli olduğunu açıklar.	0,737
12	Görgü kurallarını bilir ve bu kurallara uygun davranır.	0,737
13	Kendi ülkesine ait özelliklerin farkına varır ve bununla ilgili etkinliklerde görev alır.	0,729
14	Tehlikeli olabilecek kişileri ve alışkanlıkları bilir, onlardan uzak durur.	0,729
15	Toplumsal yaşamın, insanların üstlendiği sorumluluk ve görevlerle ilerlediğinin farkındadır.	0,724
16	Tehlike anında ne yapması gerektiğini, kimlerden yardım alması gerektiğini bilir.	0,722
17	Başkalarının ve kendisinin duygularının farkına varır, bunları özgürce ifade eder.	0,721
18	Başkalarının ve kendisinin hata yapabileceğini kabul eder, hata yapanları uygun şekilde uyarır.	0,719
19	Çevresindeki güzellikleri korumakla ilgili sorumluluklar alır.	0,717
20	Sınıfa geldiğinde veya okul bitişinde öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı selamlaşma sözcüklerini kullanır	0,711
21	Okulda sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir ve üstlendiği sorumluluğu yerine getirir.	0,709
22	Kurallara uymadığında arkadaşlarına uyarılarda bulunur.	0,704
23	Yaşamını sürdürmesi için gerekli olan varlıkları (su, toprak, enerji, gıda vb) verimli kullanmakla ilgili sorumluluklarını bilir.	0,703
24	Sınıfın ortak eşyalarını ve kendisine ait olan eşyaları paylaşır	0,702
25	Evde/okulda temizlik eşyalarının nasıl kullanılacağını bilir.	0,699
26	Tehlikeli durumların farkındadır ve kendine zarar verecek durumlardan kaçınır.	0,697
27	İstedikleriyle kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır.	0,695
28	Bedeniyle ilgili temizlik kurallarını uygular, dişini fırçalar, elini yüzünü yıkar, tuvalet ihtiyacına yönelik işleri kendi kendine yapar	0,691
29	Günlük rutin içerisinde ve etkinliklerde sıra beklemenin önemini bilir ve sırasını bekler	0,680
30	Yorulduğunda dinlenmesi gerektiğini bilir ve kendini buna göre ayarlar.	0,672
31	Yemeklerini öğün zamanlarında yer ve öğünleri aksatmaz.	0,671
32	Sınıf temizliğinde ve toplanmasında sorumluluk almaya isteklidir.	0,667
33	Oyun ve etkinliklerde kurallara uygun davranır, mızıkçılık yapmaz.	0,666
34	Canlıların bakımını üstlenmekle ilgili sorumluluklar alır.	0,666
35	Okuldaki görev ve sorumluluklarını yerine getirmediğinde olası sonuçları tahmin eder.	0,661
36	Yapmak istemediği bir şey olduğunda 'hayır' diyebilir.	0,655
37	Yiyecekleri yeterli miktarda yer/içer ve yemek yerken doyduğunu bilir.	0,642
38	Yemeğini yardım almadan hazırlayıp yer ve kaldırır.	0,637
39	Sağlığını bozacak yiyecek ve içecekleri bilir, tüketmekten kaçınır.	0,633
40	Başarısızlığa uğradığında bunun olabileceğini kabul eder ve öfkesini kontrol eder	0,629
41	Uyku saatlerini bilir ve buna uygun davranır	0,625
42	Hava şartlarına uygun kıyafetleri kendisi seçer ve giyer	0,616
43	Eve giderken ve okula gelirken eşyalarını kendisi taşır.	0,594
44	Yanlışlıkla döktüğü bir şey olduğunda kendisi temizler	0,586
Açıklanan Varyans Miktarı: % 49,09		Öz değeri: 21,06

Tablo 2’de görüldüğü gibi SDÖ, tek faktör altında toplanan 44 maddeyi kapsamaktadır. Faktör yükleri 0,586 ile 0,796 arasında değişen maddeleri içermektedir. Faktörün varyansı açıklama miktarı % 49,09; öz değeri ise 21,06’dır. Büyüköztürk (2017), ölçek geliştirme çalışmaları için faktör yükü 0,45’den yüksek olan maddelerin daha uygun olacağını belirtmektedir. Diğer taraftan davranış bilimleri açısından açıklanan varyansın %40 olması yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2012: 125; Eroğlu, 2008: 323). Buna göre SDÖ’nün yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir.

SDÖ’deki faktör ve maddelerin etkileri çerçevesinde öz değerlere göre oluşan Scree Plot grafiği Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. SDÖ’ye Ait Scree Plot Grafiği

Şekil 1’deki Scree Plot grafiği incelendiğinde faktör sayısının 1 ile sınırlandırılmasının yeterli olduğu görülmektedir. Birinci faktörden sonra çizginin yatay bir hal alması, maddelerin tek faktör altında toplandığını ifade etmektedir. Temel bileşenler yöntemi sonrası maddelerin faktöre göre dağılımları incelendiğinde tüm maddelerin faktör yapıları bakımından mantıksal bütünlük sağladığı görülmüştür (Büyüköztürk, 2012: 125; Eroğlu, 2008: 323).

3.1.2. SDÖ’nün Madde Ayırt Ediciliği

Klasik Test Kuramı’na (KTK) göre korelasyon katsayısı şeklinde hesaplanan ayırt edicilik değeri (r değeri), -1 ile 1 arasında değer almaktadır. Düşük r değerine sahip maddelerin incelenmesi ve gerekli ise testten çıkarılması gerekmektedir (DeVellis, 2003; Pallant, 2007: 127). SDÖ’deki maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerleri hesaplanmış ve Tablo 3’te sunulmuştur:

Tablo 3. SDÖ'nün Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu Analizi Sonuçları

M. No	r	M. No	r	M. No	r	M. No	r
1	,690*	12	,741*	23	,597*	34	,688*
2	,744*	13	,697*	24	,678*	35	,633*
3	,768*	14	,724*	25	,674*	36	,623*
4	,765*	15	,712*	26	,691*	37	,721*
5	,721*	16	,741*	27	,678*	38	,638*
6	,698*	17	,722*	28	,718*	39	,656*
7	,708*	18	,750*	29	,772*	40	,734*
8	,649*	19	,689*	30	,703*	41	,739*
9	,688*	20	,646*	31	,761*	42	,593*
10	,671*	21	,671*	32	,602*	43	,691*
11	,721*	22	,613*	33	,701*	44	,686*

*: $p < ,001$; $N=193$

Tablo 3'te görüldüğü gibi maddelerin madde-toplam korelasyon katsayıları 0,593 ile 0,772 arasında değerler almıştır. Her bir madde için korelasyon değerleri $p < ,001$ düzeyinde anlamlıdır. Buna göre her bir maddenin içinde yer aldığı genel amacına anlamlı düzeyde hizmet ettiği (Pallant, 2007: 140) söylenebilir.

Sorumlu Davranışlar Ölçeği ile toplanan veriler üzerinde geçerlik analizleri çerçevesinde yapılan incelemeler sonunda gözlenen değerler, ölçeğin geçerlik özelliğine sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.2. SDÖ'nün Güvenirlik Çalışması

SDÖ'nün güvenilir ölçümler yapabilme özelliği, tutarlılık ve kararlılık özelliklerinin incelenmesi ile test edilmiştir.

3.2.1. SDÖ'nün Tutarlılık Özelliğinin İncelenmesi

SDÖ'nün güvenilirliğini belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,975 olarak belirlenmiştir. Cronbach alpha değerinin 0,60 ve üzeri olması, ölçme aracının güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Malhotra, 1999: 282; Kalaycı, 2010: 4405) Buna göre SDÖ'nin güvenilir (tutarlı) ölçümler yaptığı söylenebilir (Büyüköztürk, 2017).

3.2.2. SDÖ'nün Kararlılık Özelliğinin İncelenmesi

Ölçeğin farklı zamanlarda uygulanması sonucunda elde edilen verilerin birbiri ile aynı ya da yakın olması, kararlılık özelliği ile ifade edilmekte ve güvenilirliğin bir kriteri olarak değerlendirilmektedir (Balcı, 2015: 114). SDÖ'nün kararlı ölçüm yapabilme özelliğini belirlemek üzere 6 hafta arayla yapılan iki ölçüm yapılmış ve elde edilen veriler arasındaki farklılaşma incelenmiş; farklılaşmanın anlamlı olmaması, verilerin birbirine benzer olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Genel olarak kararlılık katsayısı hesaplanmasında korelasyon analizinin yapılması önerilmektedir. Bununla birlikte, iki uygulamada aynı kişilerin görüşleri birebir eşleştiremediği için bu çalışmada bağımsız örneklem t testi analizinin yapılması

uygun görülür. Yapılan analizler sonrasında elde edilen t değerleri ve anlamlılık düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 4’te özetlenmiştir:

Tablo 4. SDÖ’nün Faktörlerine Göre Maddelerinin Kararlı Ölçüm Yapabilme Düzeyleri

M. No	t	M. No	t	M. No	t	M. No	t
1	-,046*	12	,013*	23	,605*	34	,288*
2	,022*	13	,356*	24	,986*	35	1,011*
3	,527*	14	,228*	25	1,151*	36	,210*
4	,602*	15	,194*	26	,652*	37	1,069*
5	,913*	16	,813*	27	,956*	38	,511*
6	,099*	17	,048*	28	,691*	39	,434*
7	,613*	18	,294*	29	,859*	40	,843*
8	,882*	19	,100*	30	,774*	41	,087*
9	,456*	20	,119*	31	,343*	42	,917*
10	,258*	21	,384*	32	,936*	43	,620*
11	,794*	22	,807*	33	,032*	44	,907*

Sorumlu Davranışlar Ölçeği Genel t=,818*

Sd: 266-268; *:p>,05

Tablo 4’te görüldüğü üzere SDÖ’nin 6 hafta zaman aralıklı olarak yapılan iki uygulaması sonlarında uygulamalar arasında hiçbir maddede açısından anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir ($p>,05$). t testi değerleri (kararlılık katsayıları); 0,022 ile 1,151 arasında değerler almaktadır. t değerlerinin hiçbiri anlamlı bir farklılaşmayı yansıtmamaktadır ($p>,05$). Ölçeğin geneli için de bu değer 0,818’dir ve anlamlı değildir ($p>,05$). Buna göre ölçekteki her bir maddenin, farklı zamanlarda uygulanması durumunda aynı ya da benzer sonuçlara ulaştırdığı; başka bir ifade ile kararlı ölçümler yapabildiği ve güvenilir olduğu (Büyüköztürk, 2017: 170-171; Balcı, 2015: 114) söylenebilir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sorumlu davranma düzeylerini belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. “Sorumlu Davranışlar Ölçeği (SDÖ)” adı verilen ölçek, beşli likert tipi bir ölçek olup 1 faktör altında toplanan 44 maddeyi kapsamaktadır.

Faktörlerde yer alan maddelerin her biri; okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, önermede verilen sorumluluk eğitimi uygulamasını yapma sıklıklarını belirlemek üzere “(1) Çok Kötü”, “(2) Kötü”, “(3) Orta”, “(4) İyi” ve “(5) Çok İyi” şeklinde derecelenmiştir. Elde edilecek puanlamalara ilişkin yorumlamalar aritmetik ortalama değerleri üzerinden yapılabileceği gibi, aşağıda verilen formülden yararlanılarak en düşüğü 20 ve en yükseği 100 puan olacak şekilde yapılandırılarak anlamlandırılması da mümkündür. Tablo 6’da ise aritmetik ortalama ve standart puanlar ile bunlara karşılık gelen anlamlar

özetlenmiştir:

$$X_{\text{standart.puan}} = \frac{X_{\text{faktörhampuan}}}{\text{Fak. Mad. Say.}} \times 20$$

Tablo 5. Ölçekten Elde Edilen Yüz Puan Üzerinden Standart Puan ve Aritmetik Ortalama Değerlerinin Anlamları

Her Bir Faktör İçin Puan Aralığı (100 Üzerinden)	Anlamı	Aritmetik Ortalama Aralığı
20-35	Çok Kötü	1,00 – 1,80
36-51	Kötü	1,81 – 2,60
52-67	Orta	2,61 – 3,40
68-83	İyi	3,41 – 4,20
84-100	Çok İyi	4,21 – 5,00

Ölçeğin geçerliği; (1) yapı geçerliği ve (2) ayırt edicilik geçerliği analizleri ile incelenmiştir. Yapı geçerliği çerçevesinde açımlayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Ayırt edicilik geçerliği ise madde-toplam korelasyonlarının hesaplanması teknikleri ile test edilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre SDÖ, toplam 44 madde ve 1 faktörden oluşmaktadır. SDÖ'nün KMO değeri ,935; Bartlett testi değerleri ise χ^2 : 3732,870; sd: 465 ve $p < 0,001$ 'dir. Ölçekteki maddelerin faktör yükleri 0,586 ile 0,796 arasında değişmektedir. Ölçek kapsamına alınan maddeler, toplam varyansın %49,09'unu açıklamaktadır. Davranış bilimleri açısından açıklanan varyans miktarının % 40 olması yeterlidir (Büyüköztürk, 2017: 125; Eroğlu, 2008: 323). Faktörlerdeki maddelerin faktör yükleri, öz değerleri ile toplam varyansı açıklama oranları incelendiğinde ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2017; Eroğlu, 2008: 323).

Klasik Test Kuramı çerçevesinde maddelerin ve faktörlerin her birinin ölçeğin genel amacına hizmet etme düzeylerini belirlemek üzere madde-toplam korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin her bir maddesi ile içinde yer aldıkları faktörlerin toplam puanları arasında korelasyon katsayılarından yararlanılmıştır. Hesaplanan korelasyon değerlerinin her birinin $p < 0,001$ düzeyinde anlamlı ve pozitif ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre ölçekte yer alan her bir maddenin ve her bir faktörün, ölçeğin geneli ile ölçülmek istenen özelliği ölçebilme amacına anlamlı düzeyde hizmet ettiği söylenebilir (Balcı, 2015: 116-117; Pallant, 2007: 140).

SDÖ'nün güvenilir ölçümler yapabilme özelliği, iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanarak incelenmiştir. İç tutarlılık analizi çerçevesinde hesaplanan Cronbach alpha

güvenirlilik katsayısı 0,975'tir. Bu da Sorumlu Davranışlar Ölçeği'nin genelinin güvenilir (tutarlı) ölçümler yapabildiğini göstermektedir (Malhotra, 1999: 282; Kalaycı, 2010: 405).

Ölçeğin kararlı ölçüm yapabilme özelliğini belirlemek üzere test-tekrar test yöntemi uygulanmıştır. Altı haftalık arayla yapılan iki uygulama arasındaki farklılaşmanın anlamlı olma durumunu belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi, 44 maddenin hiçbirinde anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermiştir ($p>,05$). Başka bir ifade iki farklı zamanda uygulanmasına rağmen ölçek birbirine benzer ya da aynı sonuçlara ulaştığı belirlenmiştir. Buna göre ölçekteki her bir maddenin, faktörün ve ölçeğin genelinin zamana göre değişmezlik yönüyle kararlı ölçümler yapabildiği söylenebilir (Balcı, 2015: 114; Büyüköztürk, 2017: 170-171).

Sonuç olarak SDÖ'nün, okul öncesi öğretmenlerinin çocukların sorumlu davranma düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Başka bir ifade ile, öğretmenlerin Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan sorumluluk eğitimine yönelik kazanımlara ulaşmada ne düzeyde başarılı olunduğu ya da hangilerinin kazandırılmasında sorunlarla karşılaştığı ile ilgili tespitlerin yapılmasında kullanılabilir. Ayrıca uygulanan ya da geliştirilecek yeni bir okul öncesi sorumluluk eğitimi programı hazırlanmasında ihtiyaç analizi çerçevesinde yapılacak araştırmalarda bilim insanları ya da program geliştirmecilere; eğitim çalışmalarında rol alan ebeveyn ve öğretmenlerden veri toplamak üzere kullanılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Acun Kapıkıran, N. (2006). Erken Çocukluk Eğitiminde Kuralları Nasıl Koyalım? *Çoluk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 14-16.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Bilişsel Düzeyde Kazanmalarına Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 123-146.
- Aydoğan, R., & Gündoğdu, K. (2015). İlkokul Öğrencilerine Yönelik Hazırlanan Bir Sorumluluk Programının Yansımaları Bir Eylem Araştırması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 1061-1088.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bulach, C., & Butler, J. (2002). The Occurrence of Behaviors Associated with Sixteen Character Values. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 200-214.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Civelek, B. (2006). Çocuklara Sorumluluk Bilinci Kazandırmak. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 20-22.
- Cüceloğlu, D. (1999). *Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin Savaşçı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çelebi Öncü, E. (2002). Erken Çocukluk Döneminde Sorumluluk Eğitimi. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 14-17.
- Çelik, C. (2014). *Çocukların Problem Davranışlarına Pratik Çözüm Yolları*. Konya: Aile ve Toplum Eğitimi Derneği.
- Demirci Güler, M., & Açıkgöz, S. (2019). 2018 Yılı Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Sorumluluk Kazanımlarına Yer Vermesi Bakımından İncelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 391-419.
- DeVellis, R. (2003). *Scale Development: Theory and Application*. California: Sage Publications.
- Dewey, J. (2010). *Okul ve Toplum*. Ankara: Pegem Akademi.

- Durukan, H., & Şahin, M. (2015). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirmeye Yönelik İnanç ve Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 534-550.
- Eroğlu, A. (2008). Faktör Analizi. Ş. Kalaycı içinde, *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (s. 231-331). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Gorsuch, R. (1983). *Factor Analysis*. New Jersey London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gunnar, M. R., & Barr, R. (1998). Stress, Early Brain Development, and Behavior. *Infants and young children*, 1(11), 1-14.
- Gündüz, M. (2018). Öğrencilerin Hayat Bilgisi Dersinde Yaptıkları Projelerin Sorumluluk Duygusuna Katkısı Hakkındaki Görüşlerin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1374-1385.
- Güneysu, S. (2001). Neden Erken Çocukluk Eğitimi? *Çocuk Çocuk Dergisi*, 22-23.
- Gürsoy, E. (2018). Paylaşım Evimiz Uygulamasının Ortaokul Öğrencilerinin. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 44-53.
- Hayta Önal, Ş. (2005). Bir Sorumluluk Eğitim Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeylerine Etkisi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Işıkoğlu Erdoğan, N., & Canbeldek, M. (2017). Erken Çocukluk Döneminde Ölçme ve Değerlendirme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1306-1327.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2003). İlköğretimde İnsan Hakları ve Sorumluluk Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 280-299.
- Karataş, İ. (2013). Türk Eğitim Sisteminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Konumları ve İşlevlerine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 63-87.
- Kuşçu, Ö., Bozdaş, Y., & Yıldırım Doğru, S. (2014). Montessori Eğitiminin Çocuklarda Sorumluluk Alma, Sırasını Bekleme, Başladığı İş Bitirme Becerisine Etkisinin Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 307-322.
- Küçükşen, K., & Budak, H. (2017). Lise Öğrencilerinin Sosyal Değer Tercihlerinin Küresel Sosyal Sorumluluk Düzeylerine. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1813-1826.
- Malhotra, N. (1999). *Marketing Research: An Applied Orientation*. New Jersey: Upper Saddle River Prentice Hall.
- MEB. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Meriç, A., & Özyürek, A. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 139-166.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları; Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon.
- Özen, Y. (2016). *Çocuklarda Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Yason Yayınları.
- Özen, Y., Gülaçtı, F., & Çıkılı, Y. (2002). İlköğretim Öğrencilerinin Sorumluluk Duygusu ve Davranış Düzeyleri ile İç-Denetimsel Sorumluluk ile Dış-Denetimsel Sorumluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45-58.
- Öztekin Ağır, H. S. (2017, Haziran). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sorumluluk Değeri ile İlgili Kazanımların Gerçekleşme Düzeyi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survivalmanual: A step by step guide to data analysis using SPSS*. Sydney: Sabon by Bookhouse.
- Piaget, J., & İnhelder, B. (2016). *Çocuk Psikolojisi*. (O. Türkay, Çev.) İstanbul: Pinhan.
- Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sapsağlam, Ö. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Algılarının Çizdikleri Resimler ve Sözlü Anlatımlarına Göre İncelenmesi: Sorumluluk Değeri Örneği. *Eğitim ve Bilim*, 42(189), 287-303.
- Sarışan Tungaç, A., Devrim, A., & Ünalı Coral, M. (2016). "Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitimi"ne Yönelik Özyeterlik Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 11(19), 694-708.
- Seçer, Z., & Sarı, H. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak Analizi. *Milli Eğitim*, 126-142.
- Sürücü, Ö. (2007). Çocuklarda Otokontrol ve Sorumluluk Bilinci. *Çocuk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 16-17.
- Şahan, E. (2011). İlköğretim 5. ve 8. Sınıf Ders Programlarındaki Sorumluluk Eğitimine Dönük Kazanımların Gerçekleşme Düzeyleri. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Uzun, M., & Köse, A. (2017). Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Wortham, S., Barbour, A., & Desjean-Perotta, B. (1998). *Portfolio Assessment: A Handbook for Preschool and Elementary*. Olney: Association for Childhood Education International.
- Yaşar, V. (2011). *Çocuğumuzu Yetiştirirken*. İstanbul: Türdav Yayın.

- Yeşil, R. (2014). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Sorumluluk Eğitimi Stratejilerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 282-294.
- Yeşil, R. (2015). Lise Öğretmenlerinin Sorumluluk Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 630-652.
- Yurtal, F., & Yontar, A. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerinden Bekledikleri Sorumluluklar ve Sorumluluk Kazandırmada Kullandıkları Yöntemler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 411-424.
- Zembat, R. (2003). Çocuğun Eğitimi Planlanırken. *Çoluk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 12-14.

EXTENDED ABSTRACT

It is among the expectations of adults that the child is an individual who can make independent decisions in the community and acts with a sense of usefulness and responsibility. It should be noted that the acquisition of these characteristics is closely related to the child's educational processes in early childhood. The importance of educating the child in an environment where the child can freely recognize, take decisions and take responsibility in the preschool education period covering the whole childhood period should be emphasized. In the preschool period, the child should be given the opportunity to see the results of his decisions and to take responsibility for his daily life skills. In this context it can be said that, the responsibility education is all activities involving the problem-solving processes in a systematic plan which are applied for the child to be given responsibility and internalizing the responsible behavior.

Human beings feel only responsible for the actions caused by their internalized values. This internalization begins in the family and continues in school and in society. Family members and teachers responsible for the education of the child should prepare educational environments and make appropriate activities that will attract the child's attention, help the child take responsibility and feed the child's sense of responsibility. In this way, it is expected that the child who has gained a sense of responsibility in the preschool period will be able to complete the other development aspects in a healthier way.

Determining the level of responsibility of children is important in terms of giving scope and direction to the training activities that will be carried out. However, it should be noted that to have valid and reliable measurement instruments to be used in determination is as important as determining this level. When the literature is examined, it attracts the attention that the data collection tools for determining the responsible behavior gaining level of preschool children are very limited. This research mainly addresses this issue. The aim of the study is to develop a valid and reliable scale that can be used to determine the frequency of responsible behaviors of preschool children. In this way, it is aimed to give the literature, educators and education programmers a scale that they can use in research and program development processes.

This research is a descriptive and quantitative study conducted in the screening model. In the research process, quantitative analyzes were made by the teachers on the data collected from the scale. The sample of the study was 195 preschool teacher whom consists of 186 women and 9 men that are teachers of the schools in the Nevşehir. The data of the study were collected with a draft scale of 54 items from the sample group. There were five options for every questions; (1) "Very bad", (2) "Bad", (3) "Medium", (4) "Good", (5) "Very good". Based on expert opinions, the scope validity of the draft scale was ensured.

Validity and reliability analyze were performed on the collected data. To determine the validity of the scale, (1) construct validity analysis and (2) discriminant analysis were performed. KMO and Bartlett test results were determined by using the structure validity analysis. Exploratory factor analysis and Varimax vertical rotation technique were applied for construct validity. Substances with a factor load of less than 0.30 are excluded from the analysis. The discriminant feature of the scale was tested by examining item-total correlation coefficients. The reliability feature of the scale was also analyzed by internal consistency and stability coefficients. Stability coefficient was examined by test-retest method.

As a result of the validity and reliability analyzes, the scale was developed a 5-point Likert-type scale consisting of 44 items collected under a single factor emerged. The data of the study were collected by Responsible Behaviors Scale (SDO). The KMO value of the SDO is 0.935 and Bartlett's test values were determined as $\chi^2: 3732,870$; $df: 465$ and $p < 0,001$.

The validity of the scale was investigated by exploratory (1) factor analysis and (2) discriminant analysis. The fact that the factor loads are higher than 0.45 is a good limit for the scale. The factor loadings of the scale items are between 0,586 and 0,796. The total amount of variance explained was 49,09%. In terms of behavioral sciences, this value is considered enough to be 40%. The item-total correlation coefficients calculated for analyzing the discriminant properties of the scale were significant at $p < .001$ In other words, each substance can distinguish individuals in terms of measured features. The scale's ability to perform reliable measurements has been tested by reviewing the consistency and stability characteristics The Cronbach alpha internal coefficient of the scale was determined as 0.923. This value is above 0.60 and is considered enough. Stability analysis was tested with correlation examination between two measurement of scale application. At the end of the analysis, stability coefficients of each item and factors were found to be significant at $p < .001$. According to the factor analysis and discriminant results summarized above and consistency and stability analysis, it can be said that SDO is a valid and reliable scale that can be used in a study to determine the level of behaviors of preschool children. In other words, it should be

noted that the scale can also be used to collect data by researchers and educational scientists aiming to develop programs. Arithmetic mean values that will be obtained from the scale mean “very bad” for 1,0 – 1,80; “bad” for 1,81 - 2,60; “average” for 2,61 – 3,40; “good” for 3,41 – 4,2 and “very good” for 4,21 – 5,00. On the other hand, it should be noted that it would be useful to perform a similar study on the parents or to repeat it on different sample groups. Also, it should be noted that, especially if done on parents; retesting the validity of reliability features is necessary and it is necessary to repeat the reliability analysis if done on different pre-school teacher groups in different time periods.